

ОБРАЗНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРНА РИСА ВИКЛАДУ І.ОГІЄНКА (ЗА ТЕКСТОМ "ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ")

Для наукових досліджень І.Огієнка загалом характерне широке використання величезної кількості явищ мови, літератури, фактів історії та суміжних наук. Науковий потенціал авторських впливів посилюється з кожним посиланням на джерела майже на кожній сторінці. Примітною, виразною рисою стилю І.Огієнка є вражаюча стислість, простота, прозорість, образність викладу.

Це можна, зокрема, простежити у тексті такої фундаментальної праці, як "Історія української літературної мови", написаної у 1949 р.

Наведемо кілька зразків:

1. Доводячи давність українського народу, учений пише: "Київ постав ще з початком людського життя на Дніпрових пагірках; на його терені знайдено найдавніші сліди з міського життя в Східній Європі" [2, 58]. Слово "пагірках" нагадує, що Київ не зсунувся зі свого давнього місця, що він був і є українським, та, на жаль, у сучасній мовній практиці закріпилось "Володимирська гірка" – мало б бути "Володимирський пагорб".
2. Переконаючи читача в тому, що "Українська – мова, а не наріччя", дослідник зазначає, що уже в пам'ятках XI ст. знаходимо основні риси української мови і коли їх "читати так, як вони справді читалися на наших землях, тоді перед нами випливає правдива наша фонетика" [2, 67]. Разом з цими рядками "випливає" й настірне бажання таки навчитися правильно читати старі пам'ятки.
3. Значення для дослідника народної мови І.Огієнка окреслює просто, в образній формі: "Народна мова ховає в собі силу найрізніших мовних перлин, часом навіть на означення тонких духовних переживань та найрізніших термінів"; "Складня народної мови в її цілому – це правдиве серце мови, це щиро-національна душа цілої нації" [2, 78-79].
4. Окреслюючи свій погляд на *ясність* мови, на роль новотворів, автор подає висновок: "Накопичення підрядних речень, зловживання варваризмами й неологізмами *сильно затемнюють нашу мову* і читач не може легко читати...", "...користі з писань не буде жодної, бо читачі можуть "начхати" (використано вплив Ю.Косача) на *темностильного письменника*" [2, 223-224].
5. Виклад драматичних умов розвитку української мови завершується блискучим коротким висновком: "...український творчий дух єдності був сильніший, як думалося, і сталося чудо над чудами: витворилася одна літературна соборна українська мова" [2, 273].

І міцніє віра, разом з Огієнковим висновком, що "Слово, як породіння Духа, безсмертне", що українська літературна мова – це могутня тисячолітня ріка, що "заливає все наше духовне життя", що немає сили її спинити.

І кожен рядок – як виразний штрих до образу самого автора – ретельного дослідника, полум'яного патріота, відданого сина своєї Вітчизни.

Література

1. Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. – К., 1992.
2. Огієнко І.І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / Упор., автор іст. біогр. нарису та приміток М.С.Тимошик. – К.: Либідь, 1995.

В'ячеслав Усатий

м. Житомир

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВИ І МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ

Робота із збагачення словникового запасу, формування уваги до слова, смаку до того дібраного слова, уміння відчутти у контексті його дійсний зміст – в цілому розвиває почуття культури слова. "Виконавсько-мовленнева майстерність виходить із розряду педагогічного "додатку" і включається до загальної сукупності якостей учителя-вихователя" [4]. Останні десятиріччя проблемами культури мовлення займаються науковці Н.Д.Бабич, Я.Радевич-Винницький, І.М.Кочан, А.С.Токарська, А.Й.Капська, О.Г.Муромцева, В.Ф.Жовтобрюх, Л.М.Головата, К.Я.Климова, О.І.Кретова, Н.В.Лесняк, Л.В.Лучкіна, Л.О.Савенкова, В.А.Каліш та інші, науково-методичною базою для їх дослідження стали праці Я.А.Каменського, К.Д.Ушинського, В.О.Сухомлинського, Л.І.Айдарова, Л.О.Варзацької, М.С.Вашуленка, Н.Я.Грипас, І.П.Гудзика, А.Б.Добрович, І.А.Зязюна, В.Я.Мельничайко, С.Д.Рубінштейна, Г.М.Сагач, І.О.Синиці, Н.Ф.Скрипченка, М.Г.Стельмаховича, О.Н.Хорошківської та інші.

Значне місце у цій системі займає доробок І.Огієнка. Важко назвати ту галузь культури, в яку І.Огієнко зробив більший вклад. Ним чимало написано про мову, її культуру. Ось перша фраза з книги "Історія української літературної мови", що розкриває погляди автора на проблеми мовної і мовленневої культури: "Літературна наша мова мусить бути чистою, без разячих говіркових привнесень у словнику, складі й формах". Автор працював саме в той час, коли закладалися наукові засади нашої мови, до його думок прислухалися, з ним радилися, під його керівництвом створювався перший "Український правопис", який унормовував лексичні, фонетичні, граматичні особливості мови Далі автор пише, що "без доброго на-